

Eri tavoitteet, sama sanoma

Venäjä-myönteisyys laitapuolueiden europarlamentaarikkojen täysistuntopuheenvuoroissa
2014–2019

Poliittisen historian
kandidaatintutkielma

Laatija:
Elle Okker

7.12.2025
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä: Elle Okker

Otsikko: Eri tavoitteet, sama sanoma – Venäjä-myönteisyys laitapuolueiden europarlamentaarikkojen täysistuntopuheenvuoroissa 2014–2019

Sivumäärä: 32 sivua

Päivämäärä: 7.12.2025

Euroopan unionin suhtautuminen Venäjään muuttui olennaisesti vuonna 2014 Krimin valtauksen myötä. Unioni on muun muassa asettanut Venäjälle useita pakotteita, ja yleinen keskustelu Venäjään liittyen on muuttunut varautuneemmaksi. Venäjä-mieliset toimijat erottuvat kuitenkin muuttuneesta tilanteesta Venäjään epäilevästi suhtautuvasta enemmistöstä.

Tässä tutkielmassa käsitelen Euroopan parlamentin laitapuolueiden Venäjä-mielisiä täysistuntopuheenvuoroja parlamenttikaudella 2014–2019. Tutkielmassa on eritelty ja analysoitu niitä oikeutuksen diskursseja, joilla puheenvuoroissa pyritään oikeuttamaan Venäjän toimintaa. Oikeutuksen keinoja ovat auktorisointi, rationalisointi, moraalistaminen ja mytopoeesi eli tarinallistaminen. Lisäksi tutkielmassa keskitytään siihen, millaisia yhdistäviä ja erottavia piirteitä laitapuolueiden käyttämissä diskursseissa on.

Venäjä-mielisiä toimijoita on eniten juuri laitapuolueissa, niin oikeistossa kuin vasemmistossa. Oikeisto- ja vasemmistopuolueiden eroavista lähtökohdista ja tavoitteista huolimatta niiden suhtautuminen Venäjään ja sen toimien oikeuttamiseen on pitkälti samankaltaista. Oikeuttaminen rakentuu kolmen keskeisen diskurssin kautta: laajentuminen, arvot ja talous. Molempien laitojen edustajat keskittyvät erityisesti näihin diskursseihin, joskin eri painotuksin.

Puheenvuoroissa esitetyt perustelut Venäjän toiminnan oikeuttamiseksi eroavat laitojen välillä huomattavasti, ja ne heijastelevat puolueiden erilaisia tavoitteita ja lähtökohtia. Diskurssit ja oikeutuksen keinot ovat tästä huolimatta hyvin samankaltaisia. Molempien laitojen puheenvuoroissa myös käytetään kaikkia edellä mainittuja oikeutuksen keinoja. Laitapuolueita yhdistävät lisäksi EU-kriittisyys ja valtavirtapuolueiden politiikkaa haastavien strategioiden käyttö. Venäjän toiminnan oikeuttaminen onkin vahvasti sidoksissa oman toiminnan kritisointiin ja EU-kriittisyyteen. Venäjän toimintaa oikeutetaan pitkälti viemällä oikeutusta Euroopan unionilta itseltään.

Avainsanat: Euroopan unioni, Euroopan parlamentti, Venäjä, Venäjä-mielisyys, Venäjä-myönteisyys, EU-kriittisyys, oikeutus, diskurssi, normatiivinen valta

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Aihe ja tutkimuskysymykset	4
1.2	Aineisto ja menetelmä	5
1.3	Tutkimuskirjallisuus ja viitekehys	7
2	Laajentumisdiskurssi	10
2.1	Alueellinen laajentuminen	10
2.2	Vaikutusvallan kasvattaminen	12
3	Arvodiskurssi	16
3.1	Arvojen valikoiva noudattaminen	16
3.2	EU muiden toiminnan määrittelijänä	18
4	Taloudellinen diskurssi	22
4.1	Eurooppa suurvaltojen pelinappulana	22
4.2	Arki valtapelin uhrina	25
5	Päätelmät	28
	Lähteet	31
	Alkuperäislähteet	31
	Tutkimuskirjallisuus	31

1 Johdanto

1.1 Aihe ja tutkimuskysymykset

Euroopan unionin toimintaan on sen alkuaajoista lähtien vaikuttanut olennaisesti Venäjän läsnäolo. Se on näkynyt paitsi ulkoisena vaikuttamisena myös unionin sisäisten toimijoiden kautta. Suhtautuminen Venäjään muuttui Euroopassa jyrkemmäksi vuonna 2014 Krimin valtauksen jälkeen. Tuolloin keskustelut Venäjän ja EU:n suhteesta nousivat aivan uudella tavalla Euroopan unionin toimielinten asialistoille. Vaikka yleinen ilmapiiri muuttui varautuneemmaksi, tietyt tahot edelleen näkivät Venäjän toimet hyväksyttävänä tai tarpeellisina.

EU on Krimin valtauksen jälkeen asettanut Venäjälle useaan otteeseen pakotteita. Lisäksi Krimin valtauksen jälkeen keskustelu EU:n omista asevoimista ja yhteisestä puolustuksesta aktivoitui.¹ Krimin valtaus vuonna 2014 lisäsi siis huomattavasti Venäjä-aiheista keskustelua EU:n sisällä. Samalla keskustelu Venäjää kohtaan muuttui varautuneemmaksi. Toisaalta muutos nosti uudella tavalla esiin myös Venäjä-mieliset toimijat unionin sisällä.

Tämän tutkielman tarkoituksena on tunnistaa ne diskurssit, joita Euroopan unionin sisällä käytetään Venäjä-mielisyyden ja Venäjän toimien oikeuttamiseen. Tavoitteena on asettaa nämä diskurssit Euroopan parlamentin yleiseen kontekstiin ja tarkastella laitapuolueiden käyttämien diskurssien eroja ja yhtäläisyyksiä. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Millaisia Venäjä-mielisyyttä ilmentäviä diskursseja Euroopan parlamentin täysistuntopuheenvuoroista voidaan löytää? Millä tavoin Venäjän toimintaa oikeutetaan näissä diskursseissa? Millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä käytetyissä diskursseissa on laitapuolueiden välillä? Tarkastelun kohteena ovat Venäjä-mielisiksi katsottujen europarlamentaarikkojen täysistuntopuheenvuoroissa ilmenevät Venäjän toimintaa oikeuttavat teemat parlamenttikaudella 2014–2019, siis heti Krimin miehityksen jälkeen. Nykyinen, vuonna 2022 alkanut, Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa rajautuu tämän tutkielman ulkopuolelle.

Venäjä-mieliseksi katsotaan tässä tutkielmassa kaikki sellainen, joka suoraan tai epäsuorasti pyrkii oikeuttamaan Venäjän toimintaa tai parantamaan sen asemaa. Aseman parantamiseksi luetaan Venäjän toimintamahdollisuuksien parantaminen esimerkiksi pakotteiden poistamiseen pyrkimällä.² Tutkielmassa käytetään myös termiä Venäjä-myönteisyys, jolla

¹ Moskalenko 2017, 26; Plekhanov 2016, 21.

² Golosov 2020, 56.

viitataan nimenomaan Venäjä-mielisten toimijoiden myönteiseen suhtautumiseen Venäjää kohtaan.

Olen tunnistanut täysistuntopuheenvuoroista kolme keskeistä diskurssia: laajentumisdiskurssi, arvodiskurssi ja taloudellinen diskurssi. Tutkielmani rakentuu näiden diskurssien tarkastelusta Venäjän toiminnan oikeuttamisen näkökulmasta. Venäjän toimintaa oikeuttavat puheenvuorot limittyvät selvästi EU-kriittisyyden kanssa. Diskurssit rakentuvatkin pitkälti Venäjään vertaamisen kautta, linkittyneenä oman toiminnan kritisointiin. Tietyn toiminnan kyseenalaistaminen on olennainen vastapaino toisenlaisen toiminnan oikeuttamiselle. Vertailun ja oman toiminnan kritisoinnin avulla Venäjän toimintaa pyritään kuvaamaan vähemmän vieraana ja haitallisena.

1.2 Aineisto ja menetelmä

Tutkielman primääriaineisto käsittää Euroopan parlamentin täysistuntojen istuntoselostukset parlamenttikaudella 2014–2019 käytyjen Venäjän tilannetta sekä EU:n ja Venäjän suhteita koskevien keskustelujen osalta. Käsittelyssä ovat edellä mainituista vain ne keskustelut, joissa laitapuolueiden edustajat ovat pitäneet puheenvuoroja. Laitapuolueiksi luetaan tässä tutkielmassa vasemmistolainen GUE/NGL – Euroopan yhtyneen vasemmiston konfедераatioryhmä / Pohjoismaiden vihreä vasemmisto, oikeistolainen EFDD – Vapauden ja suoran demokratian Eurooppa sekä vuonna 2015 perustettu oikeistolainen ENF – Kansakuntien ja vapauden Eurooppa. Tarkastelussa ovat vuodesta 2015 eteenpäin sekä ENF:n että EFDD:n puheenvuorot, sillä vielä parlamenttikauden alussa EFDD oli oikeistolaisin ryhmä.

Laitapuolueiden edustajat ovat muiden puolueiden edustajia useammin Venäjä-myönteisiä. Esimerkiksi kesäkuussa 2018 järjestetyssä Venäjän poliittisia vankeja koskevassa päätöslauselmaaäänestyksessä valtaosa vastustaneista äänistä oli laitapuolueiden edustajilta. GUE/NGL-ryhmän ja ENF:n edustajista valtaosa äänesti päätöslauselmaa vastaan. EFDD:n edustajista suurin osa pidättäytyi äänestämästä. Päätöslauselma kuitenkin hyväksyttiin selkeällä enemmistöllä, pääosin muiden ryhmien äänillä. Lähes täysin vastaavia tuloksia Venäjää koskevissa päätöslauselmaaäänestyksissä on saatu myös aiemmin.³ Tämä laitapuolueiden edustajien muita yleisempi Venäjä-mielisyys näkyykin suhtautumisessa Venäjään täysistuntokeskusteluissa. Myös muiden ryhmien puheenvuoroissa käsitellään sitä,

³ Golosov 2020, 56–59.

mitkä toimet Venäjää kohtaan ovat tarpeellisia. Olennaista kuitenkin on, että erityisesti juuri laitapuolueiden edustajien puheenvuoroissa Venäjän toimintaa pyritään eri tavoin oikeuttamaan.

Venäjän tilanteesta ja EU:n ja Venäjän suhteista käytyjä keskusteluja on parlamenttikaudelta 2014–2019 yhteensä kuusi. Näiden lisäksi tarkastelussa on mukana tammikuussa 2018 käyty ajankohtainen keskustelu Venäjän propagandan vaikutuksesta EU-maihin.

Täysistuntopuheenvuorot on kirjattu istuntopöytäkirjoihin alkuperäisellä kielellä. Tässä tutkielmassa englannin- ja ruotsinkieliset puheenvuorot on analysoitu sellaisenaan. Muilla kielillä pidetyt puheenvuorot on käännetty suomeksi DeepL-tekoälykäännösohjelmalla, sillä suomen-, englannin- tai ruotsinkielisiä käännöksiä ei ole saatavilla. Käännösten käytön vuoksi on huomioitava niiden asettamat rajoitteet tutkimukselle. On mahdollista, että esimerkiksi tietyt vivahteet alkuperäisissä puheenvuoroissa eivät välttämättä välity täysin käännöksistä. Käännösohjelman käyttö on kuitenkin perusteltua ja tarpeellista, sillä käännökset tarjoavat riittävän käsityksen siitä, mitkä aiheet ovat nousseet keskusteluissa erityisesti esille. Tutkielman tarkoituksena ei ole sellainen tekstuaalinen analyysi, johon vaadittaisiin käännösohjelman tarjoamia käännöksiä tarkempaa aineistoa.

Tutkielman metodologia rakentuu kriittiselle diskurssianalyysille. Menetelmän teoreettisena työkaluna käytän Theo van Leeuwenin teosta *Legitimation in discourse and communication*, jossa esitellään yksi kriittisen diskurssianalyysin sovellus, oikeutuksen keinot. Van Leeuwen jakaa oikeutuksen keinot neljään osa-alueeseen: auktorisointi, moraalistaminen, rationalisointi ja mytopoeesi eli ennustava tarinankerronta. Van Leeuwen käsittää oikeuttamisen ennen kaikkea vastauksena kysymykseen “miksi”; miksi jotakin tulisi tehdä tai miksi se tulisi tehdä juuri tietyllä tavalla.⁴ Tukena käytän lisäksi Antonio Reyesin teosta *Strategies of Legitimization in Political Discourse: From Words to Actions*. Reyes käsittää oikeuttamisen prosessina, jossa puhujat akkreditoivat eli valtuuttavat tietynlaista sosiaalista käyttäytymistä. Oikeuttaminen toteutuu argumenteilla, jotka selittävät sosiaalista toimintaa, ideoita, ajatuksia ja julistuksia. Lisäksi olennaista on oikeuttamisen yhteys tavoitteeseen, joka useimmiten on hyväksyntä tai tuki ajattelulle asialle. Tätä hyväksynnän tavoittelua voivat motivoida monet eri tekijät.⁵ Näistä van Leeuwenin ja Reyesin teorioiden tarjoamista lähtökohdista tarkastelen

⁴ Van Leeuwen 2007, 92–93.

⁵ Reyes 2011, 782.

Venäjän toimien oikeuttamista laitapuolueiden europarlamentaarikkojen puheenvuoroissa vuosina 2014–2019.

Puheenvuoroissa sekä oikeutetaan suuremmin Venäjän toimintaa erilaisten keinojen avulla että pyritään viemään oikeutusta EU:lta itseltään. Oikeutuksen keinojen analyysi mahdollistaakin puheenvuorojen analysoinnin paitsi oikeutuksen myös epäoikeuttamisen (eng. *de-legitimization*) näkökulmasta. Tämän tutkielman kannalta keskeistä onkin myös oikeuttamisen ja epäoikeuttamisen suhde.

Diskurssi ei ole käsitteenä yksiselitteinen tai tarkkarajainen. Sara Mills on käsitellyt kattavasti diskurssin moninaisia tulkintoja teoksessaan *Discourse*. Hän toteaa diskurssin käsitteen olevan kenties monimerkityksisin termi erilaisissa kulttuurisissa teorioissa.⁶ Diskurssi voidaankin määritellä monin eri tavoin, ja siksi tutkielmani metodologian kannalta on keskeistä määritellä diskurssin käsite.

Diskurssi voidaan käsittää esimerkiksi puheena tai kirjoituksena, joka muotoutuu uskomusten ja arvojen kautta. Diskurssit siis heijastelevat tietynlaisia maailmankatsomuksia. Olennaista on, että diskursseilla on vaikutusta todellisuuteen. Diskursseja voidaankin tarkastella myös esimerkiksi valtasuhteiden kautta. Diskurssilla voidaan viitata myös laajaan tekstikappaleeseen, jolla on jonkinlaista sisäistä järjestystä, yhtenäisyyttä tai koheesiota.⁷ Tässä tutkielmassa diskurssilla viitataan toistuvaan merkityskokonaisuuteen, joka esiintyy parlamentin täysistuntopuheenvuoroissa. Tarkastelu rajautuu primääriaineistossa esiintyviin oikeutuksen keinoja sisältäviin diskursseihin, joilla pyritään vaikuttamaan todellisuuteen. Tämä rajaus asettaa tutkielmalle selkeän ja mielekkään metodologisen tarkastelukehikon.

1.3 Tutkimuskirjallisuus ja viitekehys

Primääriaineiston analyysin tueksi soveltuvaa tutkimusta Venäjä-mielisistä toimijoista on tehty paljon. Hyödynnän tutkielmassa muun muassa Grigorii Golosovin artikkelia Venäjä-mielisten toimijoiden ideologisista yhteyksistä Euroopan parlamentissa sekä tutkimuskirjallisuutta Venäjän, Ukrainan ja länsimaiden keskinäisistä suhteista. Keskeisenä teoksena Euroopan parlamentin roolista EU:n kansainvälisissä suhteissa käytän Oleksandr Moskalenkon väitöskirjaa *The European Parliament in EU External Relations: The Case of*

⁶ Mills 1997, 1.

⁷ Ibid., 2–9.

*Ukraine and beyond.*⁸ Tutkimuskirjallisuuden luoman kehyksen avulla pyrin asettamaan tämän tutkielman havainnot laajempaan EU:n ulkosuhteiden ja parlamentin kontekstiin.

Tutkimusta Venäjä-mielisyydestä sekä Venäjän vaikutuksesta Euroopan unioniin on tehty paljon. Venäjä-mielisten toimijoiden omia puheenvuoroja ja argumentteja ei kuitenkaan ole Euroopan parlamentin kontekstissa Krimin valtauksen jälkeen kattavasti tutkittu. Yksittäisiin Venäjä-mielisiin toimijoihin kohdistuvaa laadullista tutkimusta on siis tältä ajalta vähäisesti, ja tutkimus keskittyy enemmän esimerkiksi Euroopan parlamentin äänestystulosten vertailuun ja analyysiin. Tutkimuksen kentällä onkin selvästi tilaa diskurssianalyysille Venäjä-mielisten toimijoiden omista puheenvuoroista.

Parlamenttikaudella 2014–2019 EU-myönteiset europuolueet muodostivat parlamentin enemmistön. Niin sanottujen valtavirtapuolueiden toiminta eroaa laitapuolueiden toiminnasta muun muassa agendan osalta: Valtavirtapuolueissa niitä sisäisesti jakavat teemat kuten maahanmuutto jätetään mieluusti vähemmälle huomiolle. Sen sijaan valtavirtaa haastavat puolueet käyttävät toiminnassaan hyväksi juuri näitä, muita puolueita jakavia teemoja. Myös Euroopan integraatio on mielletty valtavirtaa haastaville eurokriittisille ryhmille tyypilliseksi teemaksi.⁹ EU-myönteisille puolueille on mielekästä välttää keskustelua, joka tuo esiin EU:n tai Euroopan integraation haasteet ja heikkoudet. Sen sijaan EU-kriittisille puolueille juuri näiden heikkouksien korostaminen on kannattavaa.

Euroopan parlamentin täysistuntopuheenvuoroja analysoitaessa on tärkeää ymmärtää parlamentin yleiset toimintatavat sekä se, miten laitapuolueiden toiminta tähän suhteutuu. Valtavirrasta poikkeavat laitapuolueet käyttävät toiminnassaan kahdenlaisia strategioita: Ne nostavat keskusteluun muutoin vähemmälle huomiolle jääviä tai muita puolueita jakavia teemoja. Lisäksi ne käyttävät muita puolueita useammin instituutiota ja sen käytäntöjä kyseenalaistavaa tai sitä kohtaan hyökkäävää retoriikkaa.¹⁰ Näistä lähtökohdista käsin tarkastelen laitapuolueiden käyttämiä diskursseja. Etenkin laajentumis- ja arvodiskurssit ovatkin selvästi kytköksissä ennen kaikkea EU-kriittisyyteen. Laitapuolueiden puheenvuoroissa on myös nähtävissä pyrkimys sellaisten asioiden esiin tuomiseen, joista ei muutoin parlamentissa keskusteltaisi. Näitä teemoja nostetaan keskusteluun vieden samalla huomiota pois alkuperäisestä keskusteluaiheesta.

⁸ Golosov 2020; Plekhanov 2016; Moskalenko 2017.

⁹ Kollberg 2025, 2255.

¹⁰ Ibid., 2253.

Euroopan parlamentti on olennaisessa roolissa Euroopan unionin ulkopoliittikan luomisen kannalta. Lisäksi on huomioitava, että puheenvuorot parlamentissa pidetään usein tiedostaen niiden saama mahdollinen julkisuus.¹¹ Tämä muodostaa toimintaympäristön, jossa omaa agendaa pyritään edistämään mahdollisimman suurta julkisuutta saavalla tavalla.

Nimenomaan kiistakysymykset liittyen esimerkiksi unionin ulkopoliittikkaan saavat laajalti huomiota. Kaikkia Euroopan parlamentin toiminta- ja puhekuulttuuriin vaikuttavia osatekijöitä ei ole mahdollista tässä tutkielmassa kattavasti huomioida. Tutkielma kuitenkin lähtee siitä oletuksesta, että juuri julkisuus ja vallitsevien käytänteiden haastaminen ovat laitapuolueiden toimintaa määrittäviä tekijöitä.

¹¹ Kollberg 2025, 2261; Moskalenko 2017, 15, 38–39.

2 Laajentumiskurssi

2.1 Alueellinen laajentuminen

Vuonna 2013 Euroopan unionin ja Ukrainan oli tarkoitus solmia assosiaatio- ja vapaakauppasopimus. Ukrainan tuolloinen presidentti Viktor Janukovyč ei kuitenkaan lopulta allekirjoittanut sopimusta, ja hänet syrjäytettiin vallasta. Syrjäyttämisen jälkeen alkoi Venäjän tukemien separatistien kapina Krimillä ja muualla Ukrainassa. Lopulta Venäjä liitti Krimin itseensä alkuvuodesta 2014.¹² EU:n rooli Ukrainan sisäpoliittisessa tilanteessa kiteytyi assosiaatiosopimukseen ja siihen liittyviin tapahtumiin. Tämä rooli nostetaan esiin myös monissa Euroopan parlamentin täysistuntopuheenvuoroissa vuosina 2014–2015. Euroopan unionin laajentumispyrkimysten nähdään olleen yksi keskeisistä syistä Krimin valtauksen taustalla.

Sekä oikeiston että vasemmiston puheenvuoroissa ilmenee yhteinen näkemys siitä, että EU:n toiminta Ukrainassa on Krimin valtauksen taustalla. Perustelut ideologisten laitojen välillä kuitenkin eroavat selvästi toisistaan. Oikeiston puheenvuoroissa korostuu käsitys siitä, että EU on laajentumiseen pyrkiessään tahallaan provosoinut Venäjää ja Putinia. EU:n ja NATO:n läsnäolo Ukrainassa nähdään tunkeutumisena Venäjän alueelle:

[--] This extension of the EU's tentacles eastwards underlines how your most significant foreign policy of recent times has turned out to be an utter failure. You completely underestimated Russia's resolve in Eastern Europe and now the citizens of eastern Ukraine are paying the price for your folly. I agree with you that Russia is far from innocent in this crisis, but there is blame on both sides and the EU's actions have done nothing to promote peace and reconciliation.¹³

Krimin tilanne esitetään eräänlaisena varoittavana esimerkkinä siitä, mitä tapahtuu, jos unioni pyrkii laajentumaan.¹⁴ Samalla Venäjän toimet esitetään oikeutettuna vastauksena EU:n laajenemispyrkimyksille, ikään kuin oman etupiirin suojelemisena.

EU:n laajentuminen ja syvempi integraatio ovat jakaneet mielipiteitä koko EU:n olemassaolon ajan. Nämä ovat myös kysymyksiä, joissa laitapuolueet ovat selvästi haastaneet yleistä näkemystä. Laitapuolueiden strategioihin kuuluu kiilan ajaminen valtapuolueiden väliin ja niiden sisälle etenkin puolueita jo valmiiksi jakavissa teemoissa. Unionin

¹² Plekhanov 2016, 11–12.

¹³ James Carver (EFDD, britannia), 9.6.2015.

¹⁴ Van Leeuwen 2007, 106.

laajentuminen ja integraatio ovatkin teemoja, joihin laitapuolueiden on luontevaa tarttua.¹⁵ Etenkin EU:n laajentuminen tuodaan täysistuntopuheenvuoroissa toistuvasti esiin. Se nähdään varsinkin oikeiston puheenvuoroissa nimenomaan negatiivisena asiana. Juuri EU:n laajentumispyrkimysten tulkitaan olevan Venäjän aggression taustalla esimerkiksi Krimin ja Ukrainan tilanteessa. Myös vasemmisto kohdistaa kritiikkiä EU:n laajentumiseen, mutta alueellisen laajentumisen lisäksi vaikutusvallan kasvattaminen unionin ulkopuolella nähdään ongelmallisena.

EU:n laajentuminen tai pyrkimys siihen on helppo syntipukki Venäjästä puhuttaessa. Kiistanalaisista teemoista puhuminen yhdistettynä EU-kriittisyyteen mahdollistaa sen, ettei Venäjän toimia nähdä vain Venäjän syynä. Tällainen huomion siirtäminen toiseen toimijaan, tässä tapauksessa Venäjästä Euroopan unioniin, on nähtävissä sekä vasemmiston että oikeiston puheenvuoroissa. Vaikka kuva esimerkiksi Venäjän toimien vääryydestä Krimillä pysyy, siirtyy keskustelu Venäjästä enemmän EU:n vikoihin ja siihen, kuinka sen olisi kuulunut toimia toisin.

Venäjän toimien oikeuttaminen on tässä tutkielmassa käsitellyistä diskursseista suorinta juuri laajentumisesta keskusteltaessa. Ukraina ja muu Itä-Eurooppa esitetään Venäjän etupiirinä, jonka puolustaminen EU:ta vastaan on oikeutettua. Sekä oikeiston että vasemmiston puheenvuoroissa nousevat esiin vanhat, kylmän sodan aikaiset jakolinjat ja oletetut edut. Ne esitetään auktoriteetteina, joiden asettamissa rajoissa toimiminen on oikeutettua¹⁶: ”Lopulta näyttää siltä, että NATO tuo Neuvostoliiton takaisin, aivan kuten se toi fundamentalistit.”¹⁷ EU:n katsotaan siis tahallaan asettaneen itsensä törmäyskurssille Venäjän kanssa toimimalla vanhojen mallien vastaisesti, vaikka sen tulisi tietää, miten Venäjä reagoi:

Our approach to Russia needs to be multi-layered and must take account of Russian national interests. Through your neo-colonialist desire for European Union expansion, as well as the militarisation of your capabilities, you have put yourselves on an unnecessary collision course with Russia that can only end in tears.¹⁸

Mielenkiintoista on, kuinka eri toimijat käyttävät kylmän sodan aikaisia asetelmia eri tarkoituksiin, sekä Venäjän toiminnan oikeuttamiseen että sen kritisointiin. Kylmän sodan aikainen retoriikka ja stereotyyppit palasivatkin nopeasti yleiseen keskusteluun niin EU:ssa

¹⁵ Kollberg 2025, 2255.

¹⁶ Van Leeuwen 2007, 96–97.

¹⁷ Pablo Iglesias (GUE/NGL, espanja), 16.9.2014, käänös.

¹⁸ James Carver (EFDD-ryhmän puolesta), 17.4.2018.

kuin Venäjällä Krimin valtauksen jälkeen.¹⁹ Vaikuttaa kuitenkin siltä, että retoriikan ja stereotyyppien lisäksi myös muut kylmän sodan toimintamallit ja periaatteet nähdään puheenvuoroissa perusteltuina. Teoreettisen rationalisoinnin mukaisesti Ukrainan tilanteessa kunkin valtion käyttämät toimintatavat ovat ikään kuin luonnollisia niille.²⁰ Venäjän toiminta siis esitetään eräänlaisena itsestäänselvyytenä. Ennusteella siitä, että EU:n ja lännen toimet uhkaavat Venäjän etuja ja johtavat Venäjän suurvaltapolitiikkaan, pyritään oikeuttamaan Venäjän toimintaa.

2.2 Vaikutusvallan kasvattaminen

Euroopan unionin laajentumiseen liittyvä olennaisesti keskustelu unionin yleisen aseman vahvistamisesta, ei vain maantieteellisestä laajentumisesta. Tähän luetaan muun muassa erilaiset vapaakauppasopimukset, joita EU solmii eri valtioiden kanssa. Esimerkiksi näiden sopimusten kautta EU:n vaikutusvalta ulottuu unionin rajojen ulkopuolelle, kun tiettyjä vaatimuksia asetetaan sopimuskuppaneille.²¹ Etenkin EU:n rooli Ukrainan tilanteessa ja tähän olennaisesti liittyvä assosiaatiosopimus ovat saaneet osakseen kritiikkiä parlamentin täysistunnoissa.

Sekä oikeiston että vasemmiston puheenvuoroissa ilmenee etenkin vuosina 2014–2015 ajattelumalli, jonka mukaan Venäjällä olisi jonkinlainen oikeus Ukrainaan:

Arvoisa puhemies, mielestäni vain todella poliittisesti sokeat eivät voi nähdä, että Ukrainan ajaminen sekasortoon ja pyrkimys liittyä länsimaisiin mekanismeihin ja Euroopan unioniin johtaisi mihinkään muuhun kuin Krimin liittämiseen Venäjään.²²

Kritiikki unionin laajentumisesta koskee siis sekä alueellista että vaikutuspiirin laajentumista. Se kohdistuu EU:n vaikutusvallan lisäämiseen eri tavoin sen omien rajojen ulkopuolella. Kun oikeiston kritiikki EU:n toiminnasta kohdistuu useimmiten alueelliseen laajentumiseen, on vasemmiston kritiikki kohdistettu ennemmin muihin vaikutusvallan laajentamisen keinoihin.

Vasemmiston puheenvuoroissa kritiikki EU:n toiminnasta Ukrainassa kiteytyy keskusteluun fasismien tukemisesta. Etenkin vuosina 2014–2015 pidetyissä puheenvuoroissa keskitytään huomattavan paljon siihen, kuinka EU, ja toisaalta USA, on pyrkinyt vaikuttamaan Ukrainan

¹⁹ Johns 2016, 31.

²⁰ Van Leeuwen 2007, 103–104.

²¹ Moskalenko 2017, 32.

²² Takis Hadjigeorgiou (GUE/NGL, kypros), 16.9.2014, käännös.

sisäpolitiikkaan. EU:n nähdään tukeneen vallankaappausta ja auttaneen fasistit valtaan Ukrainassa:

Ukrainan tilanne vie meidät Euroopan historian synkimmille sivuille. Vallankaappauksen jälkeen valtaan nousseet avoimesti fasistiset voimat saivat tukea Euroopan unionilta, Yhdysvalloilta ja Natolta, jotka ovat osasyllisiä provokaatioihin, väkivallan lietsomiseen, perusvapauksien ja -oikeuksien loukkaamiseen sekä äärinationalististen ja fasististen voimien tekemiin rikoksiin. Kuten aiemminkin, näiden voimien edustamat intressit ovat selvät. [--]²³

EU esitetään osallisena kokonaistilanteeseen Ukrainassa. Unionin ja lännen omien etujen ajaminen nähdään syynä siihen, että Ukraina on ajautunut sisäpoliittiseen sekasortoon. Samalla voidaan ajatella, että Venäjän toimet olisivat ainakin jossain määrin oikeutettuja, sillä ne perustuvat jonkinlaisen laillisen järjestyksen palauttamiseen tai fasismilta suojautumiseen vastauksena vallankaappaukseen.

Fasismin tukemiseen kytkeytyy vasemmiston puheenvuoroissa ajatus EU:n pyrkimyksistä tukahduttaa kommunismi Ukrainassa:

[--] parlamentin enemmistö ei näytä olevan lainkaan huolissaan siitä, että Ukrainassa annettiin viime toukokuussa lakeja, joilla kriminalisoidaan kommunistinen ideologia ja symbolit ja estetään Ukrainan kommunistisen puolueen sekä muiden ukrainalaisten demokraattisten ja antifasististen voimien toiminta. Näyttää siltä, että parlamentin enemmistö ei enää ole huolissaan fasististen voimien läsnäolosta Ukrainan hallituksessa ja demokraattisten vapauksien tukahduttamisesta.²⁴

EU:n esitetään olevan valmis hyväksymään fasismi, muttei kommunismia. Kommunismi esitetään antifasistisena ja demokraattisena voimana, vastapainona fasismille. EU:n toiminta nähdään epäoikeutettuna, sillä sen tavoitteena on oman vaikutusvaltansa kasvattaminen seurauksista huolimatta. Samalla Venäjän toimet voidaan nähdä rationaalisina, sillä se puolustaa omia etujaan ja tavoitteitaan.²⁵ Kommunismin heikon aseman nostaminen keskiöön on hyvä esimerkki juuri vasemmistolle tyypillisistä teemoista.

Myös oikeisto nostaa esiin EU:n puuttumisen toisten valtioiden sisäisiin asioihin. Fasismin tukemiseen ja kommunismin tukahduttamiseen painottuvan keskustelun sijaan keskiöön nousee EU-kriittisyys ja EU:n rooli osana läntistä maailmaa:

²³ João Ferreira (GUE/NGL, portugali), 16.9.2014, käänös.

²⁴ Inês Cristina Zuber (GUE/NGL, portugali), 9.6.2015, käänös.

²⁵ Van Leeuwen 2007, 101–102.

[--] raportti kääntää todellisuuden päällelleen ja väittää, että Venäjä haastaa kansainvälisen demokraattisen yhteisön järjestyksen.

[--] Tätä kutsutaan puuttumiseksi suvereenin maan sisäisiin asioihin. EU haluaa käyttäytyä Venäjän suhteen samalla tavalla kuin se käyttäytyi Janukovitshin Ukrainan suhteen. EU on nyt lopullisesti Naton itäinen haara ja haluaa viedä Euroopan kolmanteen maailmansotaan.²⁶

Euroopan unionin todetaan Venäjän sijaan olevan se, joka haastaa kansainvälistä järjestystä. EU:n toiminta esitetään epäoikeutettuna, sillä se rikkoo lakia ja ajaa Eurooppaa kohti maailmansotaa. Venäjän toimille haetaan hyväksyntää vertailun kautta, ja EU:n toimintaa epäoikeutetaan lainvastaisena.²⁷ Samalla EU:n omaa toimijuutta kyseenalaistetaan, ja se esitetään vietävissä olevana osana laajempaa länsimaista yhteisöä.

Vuonna 2008 aloitettiin EU:n itälaajentumiseen tähtäävä hanke. Osasyynä tälle oli geopoliittinen pyrkimys estää Venäjän laajeneminen Neuvostoliiton kaltaiseksi suurvallaksi. Myös Ukrainan assosiaatiosopimus on nähty osana tätä laajempaa kokonaisuutta.²⁸ Ukrainassa onkin konkretisoitunut miltei koko Itä-Euroopan asema EU:n ja Venäjän välissä, kun sekä EU että Venäjä ovat pyrkineet ajamaan omia etujaan alueella. Ukrainan kansan itsemääräämisoikeus onkin nostettu keskusteluun useissa eri yhteyksissä.

Venäjä käytti Krimin valtauksen perusteluna muun muassa kansojen itsemääräämisoikeutta ja aikeita suojella Krimin väestöä uuden hallinnon aiheuttamilta uhkilta. Samaan aikaan Venäjän toimet tuomittiin muun muassa Yhdysvaltain ja useiden Euroopan maiden taholta.²⁹

Mielenkiintoista on, että myös parlamentin täysistuntopuheenvuoroissa nostetaan esiin vapaus ja kansojen itsemääräämisoikeus:

Mr President, what we have heard today over and over again is talk about sovereignty, independence and democracy, the legitimacy of borders and people having their own freedom. And yet what we are actually talking about is people being freed from Russian tyranny in order to be moved over to the rules of the EU. Freedom is not to choose who rules you, whose sets of laws you have: freedom is to make your own laws.³⁰

EU:n toimia kritisoidaan toteamalla, että se vain pyrkii siirtämään vaikutusvaltaa Venäjältä itselleen. Venäjän toimia oikeutetaan siis vertaamalla toimintaa Euroopan unioniin itseensä.³¹

²⁶ Dario Tamburrano (EFDD, italia), 10.6.2015, käännös.

²⁷ Van Leeuwen 2007, 96, 99.

²⁸ Plekhanov 2016, 11.

²⁹ Ibid., 21.

³⁰ Bill Etheridge (EFDD, britannia), 16.9.2014.

³¹ Van Leeuwen 2007, 99–100.

Samalla EU:n vaikutusvalta esitetään epäoikeutettuna, mikäli kansa, johon valta kohdistuu, ei itse erikseen valitse elää tämän vallan alaisuudessa.

3 Arvodiskurssi

3.1 Arvojen valikoiva noudattaminen

Vuonna 2009 voimaan astuneessa Lissabonin sopimuksessa on määritelty unionin perustana olevat arvot: ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan lukien.³² Näihin arvoihin, ja EU:n yleiseen asemaan arvopohjaisena toimijana, viitataan toistuvasti myös täysistuntopuheenvuoroissa. Niihin vedotaan vaatien unionia toimimaan omien arvojensa mukaisesti. Toisaalta unionin toimijuutta omien arvojensa levittäjänä, ja tämän toiminnan oikeudenmukaisuutta, kyseenalaistetaan.

Euroopan unionia on perinteisesti pidetty arvojohtajana ja normatiivisena valtana maailmassa. Sen on nähty ohjaavan myös muiden toimintaa ja luovan normeja. Unionin valta on perustunut nimenomaan pehmeään valtaan vastakohtana sotilaalliselle kovalle vallalle. Pehmeä valta käsitetäänkin sellaisena valtana, joka perustuu arvovaltaan ja suostutteluun pakottamisen sijaan. Pehmeä valta voidaan käsittää niinä instrumentteina, joita normatiivinen valta pyrkii käyttämään toiminnassaan. Erityisesti Ukrainan kriisi herätti keskustelua siitä, onko Euroopan unionin rooli normatiivisena valtana riittävä ylläpitämään sen asemaa kansainvälisissä suhteissa. Arvopohjaisuuden ylläpitäminen samanaikaisesti vahvemman puolustus- ja kauppapolitiikan kehittämisen kanssa nousi uudelleen haasteeksi.³³ Unioni kuitenkin perustelee toimintaansa usein nimenomaan arvojensa kautta. Myös Euroopan parlamentin Venäjää käsittelevissä keskusteluissa EU:n arvot nostetaan esiin, joskin hieman eri näkökulmasta kuin tavallisesti: laitapuolueiden edustajien puheenvuoroissa EU:n katsotaan olevan tekopyhä arvojensa noudattamisen suhteen.

Puheenvuoroissa esiintyy usein käsitys siitä, että EU vaatii valikoivasti omien arvojensa noudattamista eikä noudata niitä edes itse. Esimerkiksi vuonna 2015 EU:n ja Venäjän suhteiden tilaa käsittelevässä keskustelussa korostetaan EU:n katsoneen läpi sormien demokratian, oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien loukkauksia silloin, kun siitä on ollut tavalla tai toisella hyötyä EU:lle:

³² Lissabonin sopimus.

³³ Moskalenko 2017, 26, 31–32.

Moskovalta on oikeutetusti vaadittu ihmisoikeuksien kunnioittamista, mutta samalla on jätetty huomiotta, että lännen rahoittamat Venäjän vastaiset keskustelukumppanit eivät useinkaan noudata EU:n säännösten vaatimuksia.³⁴

Unionin esitetään jättävän huomiotta sellaiset ristiriidat EU:n ja muiden arvojen välillä, jotka saattaisivat vaikeuttaa sen omaa toimintaa. Unionin todetaankin noudattavan ulkopolitiikassaan kaksinaismoralismia:

[--] The report also reveals sickening double standards in EU policy. [--] But while the EU imposes sanctions on Russia, it has allowed Israel to violate international and human rights law with impunity for more than two decades. When it comes to diplomacy, it certainly seems that the EU saves the carrot for Israel and the stick for Russia.³⁵

Vaatimukset noudattaa tiettyjä arvoja nähdään hyväksyttävänä ja oikeutettuina. Sekä oikeiston että vasemmiston puheenvuoroissa kuitenkin todetaan, että samat vaatimukset arvojen noudattamisesta tulisi osoittaa kaikille, ei vain niille, joiden kanssa EU:lla kulloinkin on kiistaa. EU:n imagon ja toiminnan tehokkuuden nähdäänkin kärsivän eurooppalaisten arvojen valikoivasta soveltamisesta ulkopolitiikassa.³⁶

Diskurssien kautta voidaan sekä oikeuttaa että kyseenalaistaa käytänteitä ja arvoja. Oikeuttaminen ja kyseenalaistaminen tapahtuvat usein vertausten ja analogioiden kautta.³⁷ Tällainen kyseenalaistaminen on nähtävissä myös Euroopan parlamentin täysistuntopuheenvuoroissa. EU:n esitetään esimerkiksi välittävän omista arvoistaan vain silloin, kun siitä ei ole haittaa. Kritiikkiä saa muun muassa se, kuinka Venäjän demokratian tila ja ihmisoikeuksien polkeminen nähdään EU:ssa ongelmana, mutta samalla yhteistyötä epädemokraattisen Kiinan kanssa lisätään.³⁸ Tällainen vertailu ja unionin oman toiminnan ristiriitaisuuden korostaminen asettaa Venäjään kohdistuvat toimet kyseenalaisiksi. Venäjän toimintaa ei siis suoraan oikeuteta tai epäoikeuteta vaan toimien suora käsittely jää vähemmälle. EU:n toimet Venäjää kohtaan puolestaan esitetään epäoikeutettuina, sillä unioni ei voi vaatia tietynlaista toimintaa valikoivasti vain joiltakin. Sekä oikeisto että vasemmisto kritisoi vahvasti EU:n valikoivaa suhtautumista eri valtioihin. Huomionarvoista kuitenkin on, että vasemmisto kritisoi sallivampaa suhtautumista esimerkiksi oikeistajohtoista Israelia

³⁴ Ignazio Corrao (EFDD, italia), 10.6.2015, käännös.

³⁵ Martina Anderson (GUE/NGL, britannia), 10.6.2015.

³⁶ Fabio Massimo Castaldo (EFDD-ryhmän puolesta), 9.6.2015, käännös.

³⁷ Van Leeuwen 2007, 99.

³⁸ Janice Atkinson (ENF-ryhmän puolesta), 17.4.2018, käännös.

kohtaan. Oikeisto puolestaan mainitsee esimerkiksi kommunistisen Kiinan. Kritiikin sisältö on siis pitkälti samankaltainen, mutta ideologiset erot ovat havaittavissa.

Täysistuntokeskusteluissa siis kritisoidaan EU:n vaihtelevaa suhtautumista eri valtioihin, esimerkiksi Venäjään, Kiinaan ja Israeliin. Kaksinaismoralismisyytösten lisäksi täysistuntopuheenvuoroissa kyseenalaistetaan sitä, miksei esimerkiksi Ukrainan korruption ja ihmisoikeuksien tilannetta nosteta esiin: ”Mietin, miksi unohdetaan korostaa, että korruption ja tiettyjen väestöryhmien syrjinnän osalta Ukrainan tilanne ei ole nykyään suinkaan parempi kuin Venäjän.”³⁹ Ukrainan puolustaminen ja Venäjän tuomitseminen asetetaan näin kyseenalaiseksi vertaamalla Ukrainaa Venäjään. Vertailu onkin paitsi yleinen oikeutuskeino myös tehokas epäoikeuttamisen keino.⁴⁰ Ukrainan ja Venäjän vertaaminen toisiinsa voi johtaa siihen, että Venäjä ja sen tilanne nähdään ymmärrettävämpinä. Toisaalta vertaus voi vaikuttaa siihen, ettei Ukrainaa pidetä aiemmalla tavalla hyvänä ja auttamisen arvoisena. Molemmissa tilanteissa halu kohdistaa pakotteita Venäjään todennäköisesti heikkenee, sillä pakotteista saatavaa hyötyä ei koeta yhtä merkittävänä. Vertailun kautta Venäjän tilannetta pyritään parantamaan, joko tarkoituksella tai tahattomasti.

Venäjän toimintaa ei puheenvuoroissa suoraan hyväksytä. Päinvastoin keskusteluissa todetaan useaan kertaan olevan oikeutettua, että Venäjältä vaaditaan tiettyjen arvojen ja periaatteiden noudattamista. Vertaamalla Euroopan unionin suhtautumista eri valtioihin eri tilanteissa kuitenkin kyseenalaistetaan ja kritisoidaan EU:n omaa toimintaa. Unionin arvoja tai niiden toteutumista unionin sisällä ei juurikaan kyseenalaisteta. Keskiöön nousee sen sijaan se, millä perustein unioni vaatii muita noudattamaan omia arvojaan.

3.2 EU muiden toiminnan määrittelijänä

Lissabonin sopimuksen artiklan 10 a ensimmäinen kohta kuuluu seuraavasti:

Unionin toiminta kansainvälisellä tasolla perustuu sen perustamisen, kehittämisen ja laajentumisen johtajatuksena oleviin periaatteisiin, joita unioni pyrkii edistämään muualla maailmassa: demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien yleismaailmallisuus ja jakamattomuus, ihmisarvon kunnioittaminen, tasa-arvo ja yhteisvastuu sekä Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan periaatteiden ja kansainvälisen oikeuden noudattaminen.⁴¹

³⁹ Fabio Massimo Castaldo (EFDD-ryhmän puolesta), 9.6.2015, käänös.

⁴⁰ Van Leeuwen 2007, 99–100.

⁴¹ Lissabonin sopimus.

Sopimuksessa siis määritellään unionin edistävän itselleen tärkeitä arvoja ja periaatteita myös muualla maailmassa. Täysistunnoissa käydyissä keskusteluissa nousee kuitenkin usein esiin kysymys siitä, onko unionilla oikeus määritellä arvot myös muille kuin itselleen. Kyse on siitä, saako unioni sanella muille, mikä on oikein ja miten muiden tulisi toimia.

Arvokeskusteluun liittyy olennaisesti kysymys siitä, onko jokin tietty käytäntö tai oletus kulttuurisesti luotu vai ennalta määrätty, ihmisestä riippumaton tosiasia. Arvoihin perustuva moraalinen arviointi onkin riippuvaista siitä, mikä määritellään hyväksyttäväksi ja kenen toimesta. Olennaista on se, voidaanko jotakin asiaa tai arvoa pitää yleisenä, kaikkia velvoittavana totuutena.⁴² Eräänlaisen universaalien etiikan on etenkin Euroopassa ajateltu olevan lähtöisin juuri Euroopasta. Tämä ajatus kytkeytyy Euroopan historiaan länsimaisen kristillisen maailman keskipisteenä, jossa noudatettiin tiettyjä eettisiä periaatteita. Myös Euroopan unioni rakennettiin myöhemmin pitkälti juuri näiden periaatteiden pohjalta.⁴³ Sitä, ovatko juuri EU:n tai länsimaiden määrittelemät arvot sellaisia, joita kaikkien tulisi noudattaa, voidaan kuitenkin kyseenalaistaa.

EU on ollut pitkälti koko olemassaolonsa ajan normatiivinen valta, ja sen ajamat arvot vaikuttavat myös unionin ulkopuolella. Unionin arvojen ja periaatteiden on nähty vaikuttavan sen ulkopuolella esimerkiksi EU:n sisäisen sääntelyn kautta, kun unionin markkinoille tuotteita saadakseen tulee noudattaa sen asettamia säädöksiä ja rajoituksia.⁴⁴ Arvot siis välittyvät muun muassa taloussääntelyn kautta EU:n rajojen ulkopuolelle. Unionin oikeutta määrätä muiden toimintaa on kuitenkin kyseenalaistettu muun muassa Euroopan parlamentissa.

Yleisesti hyväksytyihin arvoihin voidaan vedota, kun tiettyjä toimia halutaan oikeuttaa. Olennaista on, mitkä asiat esitetään esimerkiksi ”hyvinä”, ”normaaleina” tai ”hyödyllisinä”.⁴⁵ Arvot ja moraalit siis määrittyvät keskusteluissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. Euroopan unionin asemaa ainoana oikeana arvojohtajana kyseenalaistetaankin täysistuntopuheenvuoroissa. Esimerkiksi EFDD:n edustaja kysyi kesäkuussa 2015 käydyssä keskustelussa EU:n oikeudesta sanella muiden toiminnan rajat:

[--] The behaviour that the EU wishes to change is to project its own preferences on Russia rather than Russia's preferences on its own people. Do you therefore

⁴² Van Leeuwen 2007, 99.

⁴³ Feliu ja Serra 2015, 18.

⁴⁴ Moskalenko 2017, 32.

⁴⁵ Van Leeuwen 2007, 97–98.

believe that you or the EU have omniscience on democratic values and principles, that you can impose them on any country across the world?⁴⁶

Unionin ja sen ajamien arvojen auktoriteettiasemaa pyritään kyseenalaistamaan.

Täysistuntopuheenvuoroissa nousee esiin ajatus siitä, ettei EU:lla ole oikeutta sanella ulkopuolisen valtion sisäisiä käytänteitä.

Venäjän tapauksessa asetettuja pakotteita on perusteltu muun muassa demokraattisten periaatteiden ja perusarvojen sekä kansainvälisen oikeuden loukkauksilla.⁴⁷ Näitä periaatteita EU on Lissabonin sopimuksessa määritellyt noudattavansa ja ajavansa myös rajojensa ulkopuolella. Vaikka Lissabonin sopimus ei sido Venäjää, on Venäjä esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien jäsen. Näin ollen se on sitoutunut noudattamaan kansainvälistä oikeutta ja kunnioittamaan muiden valtioiden alueellista koskemattomuutta.

Täysistuntopuheenvuoroissa esiin nouseva ajatus siitä, että EU pyrkii vain levittämään omia arvojaan, liittyikin ennen kaikkea EU-kriittisyyteen ja oman toiminnan kritisointiin, ei niinkään itse arvoihin.

Euroopan unionin ajamien arvojen toteutumista unionin sisällä ei juurikaan kyseenalaisteta. EU:n omaa toimintaa kuitenkin käytetään perusteena sille, miksei sillä tulisi olla oikeutta sanella muiden toimintaa. Erityisesti vasemmiston puheenvuoroissa korostetaan sitä, kuinka EU itse puuttuu muiden valtioiden asioihin: “[--] unfortunately, the European Union at this stage has given up any right to lecture anyone on sovereignty.”⁴⁸ EU:n auktoriteettiasemaa ei pidetä oikeutettuna sen oman toiminnan epäkohtien vuoksi. Jotta unioni voisi toimia eräänlaisena roolimallina, tulisi sen toimia ensin itse vaatimallaan tavalla.⁴⁹ Venäjän toiminta esitetäänkin oikeutettuna, sillä EU ei voi vaatia muita noudattamaan omia arvojaan etenkään, jos ei noudata niitä itse.

Demokratian vahvistaminen ja puolustaminen nimetään täysistuntopuheenvuoroissa tavoittelemisen arvoisiksi niin Euroopan unionin jäsenvaltioissa kuin niiden ulkopuolellakin. Tämän ei kuitenkaan nähdä olevan mahdollista ilman vuoropuhelua Venäjän kanssa.⁵⁰ Sekä oikeisto että vasemmisto korostavat puheenvuoroissaan toistuvasti, ettei EU ole arvokysymyksissä itsevaltiainen. EU:n auktoriteettiasemaa ei koeta ehdottomana vaan ennemmin

⁴⁶ Steven Woolfe (EFDD, britannia), 9.6.2015.

⁴⁷ Mietintö EU:n ja Venäjän suhteiden tilasta 2015.

⁴⁸ Luke Ming Flanagan (GUE/NGL, irlanti), 10.6.2015.

⁴⁹ Van Leeuwen 2007, 94–96.

⁵⁰ Takis Hadjigeorgiou (GUE/NGL, kypros), 17.4.2018.

neuvottelevana. Sillä voi siis olla vaikutusvaltaa, muttei suoraa oikeutta sanella muiden toimintaa. Vuoropuhelu esitetään tarpeellisena, sillä Venäjä toimii omien arvojensa ohjaamana, ei EU:n.

4 Taloudellinen diskurssi

4.1 Eurooppa suurvaltojen pelinappulana

Vaikka EU:ta on pidetty normatiivisena valtana, on se silti riippuvainen muustakin kuin arvotoimijuudesta. Unionilla ei ole yhteisiä asevoimia, ja se luottaakin arvojen lisäksi toiminnassaan usein enemmän taloudelliseen valtaansa. On myös huomionarvoista, että arvot ja talous kietoutuvat olennaisesti yhteen: taloudellisten toimien kautta unioni voi pyrkiä ohjaamaan ulkopuolisten toimijoiden käyttäytymistä.⁵¹ EU onkin vuoden 2014 Krimin valtauksen jälkeen asettanut useaan kertaan pakotteita Venäjälle. Euroopan parlamentissa on äänestetty pakotteista ja käyty useita keskusteluja siitä, millaisia taloudellisia suhteita Venäjän kanssa tulisi rakentaa ja ylläpitää.

Taloudellinen diskurssi jakaa europarlamentaarikkoja: toisaalta unionin omavaraisuus nähdään tavoittelemisen arvoisena, mutta samaan aikaan etenkin energiariippuvuus Venäjästä tiedostetaan vahvasti. Esimerkiksi EFDD:n edustaja totesi kesäkuussa 2015, että Venäjän strateginen kapasiteetti niin taloudellisesti kuin muutoinkin tekee siitä tahon, jonka kanssa EU:n on pakko löytää rauhanomainen ratkaisu kiistoihin.⁵² Euroopan unionin kauppa Venäjän kanssa olikin vuonna 2012 330 miljardia USA:n dollaria, korkeampi kuin koskaan.⁵³ Tästä huolimatta parlamentti hyväksyi useita pakotteita Krimin valtauksen jälkeen. Myös pakotteita vastustavia puheenvuoroja esitettiin kuitenkin erityisesti laitapuolueiden toimesta. Perustelut sille, miksi pakotteita ei tulisi asettaa tai Venäjän toimia muutoin rajoittaa, ovat pitkälti samankaltaisia laitojen välillä.

Keskeistä puheenvuoroissa on muun muassa se, että juuri taloudesta puhuttaessa moititaan usein sitä, ettei EU:n omia toimia ja virheitä huomioida. Pakotteita ei nähdä oikeutettuina, sillä EU:n omaa toimintaa ei huomioida riittävästi:

Venäjä on Euroopan unionin tärkein naapuri, yksi sen tärkeimmistä kauppakumppaneista – erityisesti energiantarpeiden osalta [--].

Äänestystekstissä olen kuitenkin havainnut suhteetonta ja tuomitsevaa sanastoa. Ennen kaikkea tekstissä on havaittavissa kaksinaismoralismia [--].

⁵¹ Moskalenko 2017, 32.

⁵² Fabio Massimo Castaldo (EFDD, italia), 10.6.2015.

⁵³ Breault 2016, 42-43.

Äänestin tätä mietintöä vastaan, koska hyväksytyt tekstin mukaan Venäjä ei saisi enää olla Euroopan unionin strateginen kumppani, mikä on erityisen huolestuttavaa ottaen huomioon olemassa olevat yhteiset edut.⁵⁴

Taloudellinen diskurssi kytkeytyy selvästi esimerkiksi arvodiskurssiin. Talous nousee kuitenkin aineistosta esiin omana diskurssinaan, sillä hyvien kauppasuhteiden kautta perustellaan sitä, miksi Venäjän toimintaa pitäisi hyväksyä tai vähintään sietää. Puheenvuoroissa vedotaan kaupallisiin ja laajemmin taloudellisiin periaatteisiin ja välttämättömyyksiin, kun pyritään perustelemaan yhteistyön ylläpitämistä. Toimintaa pyritään rationalisoimaan taloudellisin perustein: täysistuntopuheenvuoroissakin vedotaan yhteisiin etuihin, joilla EU:n ja Venäjän yhteistyön välttämättömyyttä perustellaan. EU:ta vaaditaan ylläpitämään institutionaalista, vakiintunutta yhteistyötä niin pitkälle kuin mahdollista. Taloudellisia käytäntöjä auktorisoidaan ja täten niiden noudattamisesta tehdään tarpeellinen ja oikea toimintatapa.⁵⁵ Vaikka Venäjä on siis toiminut väärin, tulee EU:n silti ylläpitää hyviä kauppasuhteita.

Euroopan unionin oman toimijuuden lisäksi Yhdysvaltain rooli nostetaan useaan otteeseen esille Venäjän ja EU:n kauppasuhteista keskusteltaessa. Yhdysvaltojen nähdään sabotoivan EU:n ja Venäjän suhteita tarkoituksella hyötyäkseen itse:

[Yhdysvallat] painostaa meitä ottamaan käyttöön typeriä, järjettömiä ja haitallisia pakotteita, jotka vahingoittavat meitä. Kun kauppamme Venäjän federaation kanssa on pysähtynyt, Yhdysvaltojen kauppa Venäjän federaation kanssa kasvoi viime vuonna 6 prosenttia. Mielestäni meidän pitäisi vihdoinkin miettiä ja lopettaa hyödyllisten typerysten rooli Yhdysvaltojen suhteen.⁵⁶

Eurooppa ja EU esitetään eräänlaisena suurvaltojen väliin jäävänä ”hyödyllisenä idioottina”. Yhdysvaltojen lisääntyvä kauppa Venäjän kanssa samalla, kun EU:n vienti laskee, nähdään esimerkkinä EU:n naiivista alistumisesta globaalilla areenalla.⁵⁷ Yhdysvallat koetaan niin oikeistossa kuin vasemmistossa huonona vaihtoehtona Venäjän kanssa käytävälle kaupalle. Yhdysvaltoihin kohdistuva kritiikki on kuitenkin huomattavasti jyrkempää vasemmiston puheenvuoroissa.

⁵⁴ Marina Albiol Guzmán (GUE/NGL, espanja), 10.6.2015.

⁵⁵ Van Leeuwen 2007, 96.

⁵⁶ Miloslav Ransdorf (GUE/NGL, tsekki), 9.6.2015, käännös.

⁵⁷ Florian Philippot (ENF, ranska), 10.6.2015, käännös.

Yhdysvaltain intressien osuutta EU:n ja Venäjän väliseen tilanteeseen on pohdittu myös tutkimuksen kentällä. On esimerkiksi esitetty, että NATOn roolin ylläpitämiseksi Euroopassa Yhdysvallat pyrkisi tahallaan vahingoittamaan EU:n ja Venäjän suhteita.⁵⁸ NATO esitetäänkin myös täysistuntopuheenvuoroissa keskeisenä konfliktin osapuolena:

Tämä mietintö vahvistaa EU:n vastakkainasettelun, jota se on syventänyt Venäjän suhteen alistuen Naton ja Yhdysvaltojen geostrategisiin etuihin. [--] Kaikki tämä on osa Naton ja Yhdysvaltojen toteuttamaa saartopolitiikkaa ja sotaisaa linjaa.

Tämä mietintö osoittaa selvästi, että muun muassa Venäjän kanssa käytävän konfliktin taustalla on taloudellinen sota vaikutuspiirien hallinnasta, joka ohittaa kunkin kansan suvereenin oikeuden päättää omasta kohtalostaan ilman ulkopuolista puuttumista.⁵⁹

Venäjän toimintaa oikeutetaan esittämällä se puolustautumisena. Omien etujen puolustaminen nähdään oikeutettuna, jos se on myös muiden harjoittama toimintatapa. Konformistinen ”koska muutkin niin mekin” -ajattelutapa luo oikeutusta muutoin kritisoitavalle toiminnalle.⁶⁰ Lännen esitetään luoneen itse tietyn toimintamallin, jota Venäjä oikeutetusti toistaa. Konfliktin todellisina osapuolina pidetään Venäjää ja Yhdysvaltoja, ja EU esitetään vain näiden etujen ristitulessa olevana heittopussina:

Unionin talouden esitetään toistuvasti olevan riippuvainen joko Venäjästä tai Yhdysvalloista. Etenkin kaksi teemaa nousevat esiin puheenvuoroissa: välttämätön yhteistyö Venäjän kanssa ja toisaalta omavaraisuuteen pyrkimisen tarpeellisuus. Yhdysvaltain toiminta esitetään keskeisenä konfliktin taustatekijänä ja yhteistyö sen kanssa alisteisena. Venäjälle ollaan valmiita antamaan myönnytyksiä, jottei Yhdysvallat hyötyisi EU:n ja Venäjän kiistasta: ”[--] lopettakaa pelaaminen niiden kanssa, jotka eivät halua Euroopalle normaaleja suhteita naapureihinsa, lopettakaa tulen lietsominen Euroopassa Yhdysvaltojen etujen bensiinillä.”⁶¹ Venäjän toimintaa oikeutetaankin Yhdysvaltojen kautta. Toimintaa verrataan Yhdysvaltoihin, joka esitetään vähintään yhtä pahana kuin Venäjä.⁶² Kun arvo- ja laajentumisdiskursseissa EU:ta ja Venäjää verrattiin toisiinsa, tehdään vertailua talouden tapauksessa Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä. Samalla lähtöoletukseksi asetetaan se, että EU pitää Yhdysvaltoja jonkinlaisessa auktoriteettiasemassa.

⁵⁸ Breault 2016, 54.

⁵⁹ João Ferreira (GUE/NGL, portugali), 10.6.2015, käänös.

⁶⁰ Van Leeuwen 2007, 96–97.

⁶¹ Javier Couso Permuy (GUE/NGL, espanja), 16.9.2014, käänös.

⁶² Van Leeuwen 2007, 99–100.

Sekä Venäjä-yhteistyön välttämättömyyteen että omavaraisuuden tarpeellisuuteen kytkeytyy vahvasti Euroopan unionin oman toimijuuden tarpeellisuuden korostaminen. ”Meihin” ja ”muihin” jaottelu on yleinen oikeuttamisen keino.⁶³ Laitapuolueiden puheenvuoroissa ei kuitenkaan korostu sellainen eurooppalainen ”me”, jolla esimerkiksi Ukrainan tukemista osana Eurooppaa on perusteltu. Tällöin Venäjä on nähty ”muuna”, uhkana. Sen sijaan täysistuntopuheenvuoroissa korostuu ajatus Yhdysvalloista ja NATOsta ”muina”. Erityisesti vasemmisto korostaa Yhdysvaltain ja NATO:n ongelmallisuutta. Vaikka myös Venäjä nähdään Euroopasta erillisenä ja siitä hyötyvänä, on keskiössä ajatus EU:n omista valinnoista: sen täytyy itsenäisesti valita niin sanotusti pienempi paha, länsi tai Venäjä.

4.2 Arki valtapelin uhrina

Taloudellisessa diskurssissa nousevat esiin huolet unionin kansalaisten arjen sekä unionin kansainvälisen kaupan tilanteesta. Samoja huolia esitetään niin laitapuolueiden kuin muidenkin ryhmien toimesta. Valtaosa europuolueista on kuitenkin lähtökohtaisesti pakotteiden kannalla, vaikka vuoropuhelun edistämistä kannatetaan. Laitapuolueiden puheenvuoroissa korostetaan pakotteiden tarpeellisuuden sijaan enemmän tilanteesta koituvia haittoja. Pakotteet nähdään siis mahdollisina, mutta niistä esitetään olevan enemmän haittaa kuin hyötyä.

Valtioiden väliset taloudelliset kiistat ja pakotteet vaikuttavat yleensä väistämättä myös tavallisten ihmisten elämään esimerkiksi tuotannon muutosten ja hintojen nousun myötä. Tämä haaste nousee esille myös parlamentin täysistunnoissa, kun keskustelua taloudellisesta yhteistyöstä käydään. Tavallisen, kärsivän ja vähävaraisen kansalaisen narratiivin kautta perustellaan sitä, miksi yhteistyötä Venäjän kanssa tulisi ylläpitää:

Venäjäälle asetetut pakotteet ovat poliittinen ele ja onneton päätös sekä eurooppalaisille että venäläisille kansalaisille. Kuten usein tapahtuu konfliktin alla, vähävaraisimmat kärsivät ensimmäisinä [--].⁶⁴

Kansalaisten tilanteesta keskusteltaessa keskiöön nousee usein juuri ”tavallinen kansalainen”. Populismille ominaista on nimenomaan niin sanotun tavallisen kansan etujen ajaminen vastakohtana eliitin vallalle. EU-kriittisyyden ohella populismi onkin merkittävimpiä yhdistäviä tekijöitä Euroopan parlamentin Venäjä-mielisten toimijoiden välillä.⁶⁵ Tilanteen

⁶³ Reyes 2011, 788.

⁶⁴ Fabio Massimo Castaldo (EFDD, italia), 18.9.2014, käänös.

⁶⁵ Golosov 2020, 61.

tarinallistaminen siten, että keskiössä on juuri ”tavallinen kansa” on hyvä esimerkki laituoluueita yhdistävistä oikeutuskeinoista: mytopoesin keinoja käytetään EU-kriittisistä ja populistisista lähtökohdista.⁶⁶

On keskeistä huomata, että empatiaa osoitetaan unionin kansalaisten lisäksi Venäjän kansalaisia kohtaan. Unionin ja Venäjän kansat siis rinnastetaan toisiinsa. Sääliä haetaan ensisijaisesti vähävaraisille unionin kansalaisille. Samalla luodaan kuitenkin kuvaa siitä, etteivät pakotteet vaikuta niinkään Venäjän valtion toimintaan; hinnan niistä maksavat tavalliset, syyttömät kansalaiset niin Euroopassa kuin Venäjällä. Tunteisiin vetoamalla voidaan sekä luoda ennakkoluuloja että pyrkiä ratkaisemaan konflikteja.⁶⁷ Rinnastamalla EU:n ja Venäjän kansalaiset viedään EU:n asettamilta sanktioilta oikeutusta tunteisiin vetoamalla.⁶⁸ Tässä tapauksessa Venäjän toimintaa ei niinkään oikeuteta, vaan Venäjälle haetaan sympatiaa ennemmin EU:n toiminnan epäoikeuttamisen kautta.

Vähävaraisten kansalaisten asema esitetään niin vasemmiston kuin oikeiston puheenvuoroissa ”todellisena sotana”: ”[--] Todellinen sota on vaarallisin, ja se on omassa kotimaassamme: sota köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan.”⁶⁹ Sekä Venäjän että unionin toimet nähdään haitallisina ja molempia osapuolia vaaditaan ryhtymään toimiin vastakkainasettelun kitkemiseksi. Esimerkiksi vasemmiston edustajan puheenvuorossa vuonna 2015 korostuu käsitys siitä, että talouspakotteista kärsivät ennen kaikkea tavalliset kansalaiset: ”Tuhannet ihmiset kuolevat kaduilla ja kodeissaan. Sanktiot eivät edistä tätä suuntausta, ja ne on lopetettava. Taloussota tekee alueen kansoista uhreja.”⁷⁰ Taloudellisten toimien esittäminen tällaisena ”todellisena sotana” asettaa kyseenalaiseksi sen, olisiko kokonaistilanne parempi, mikäli EU luopuisi Venäjälle asettamista sanktioista. Sanavalinnoilla konfliktin alkuperäinen laukaisija, Krimin ja Ukrainan tilanne, esitetään tekosyynä taloudellisille toimille sen sijaan, että se nähtäisiin perimmäisenä ongelmana.

Yksittäisten ihmisten heikon aseman lisäksi täysistuntopuheenvuoroissa vedotaan usein yritysten tai tiettyjen toimialojen haastavaan tilanteeseen:

Monet yritykset, myös Italiassa, ovat nyt romahtamassa sekä Euroopan unionin että Venäjän asettamien pakotteiden vuoksi, ja ne ovat täysin epätoivoisia. Koko toimialat ovat vaarassa romahtaa: maatalous ja elintarviketeollisuus, josta

⁶⁶ Van Leeuwen 2007, 106.

⁶⁷ Reyes 2011, 789.

⁶⁸ Van Leeuwen 2007, 99–100.

⁶⁹ Fabio Massimo Castaldo (EFDD-ryhmän puolesta), 9.6.2015, käännös.

⁷⁰ Takis Hadjigeorgiou (GUE/NGL, kypros), 9.6.2015, käännös.

puhuimme eilen, mutta myös tekstiili- ja kuljetusalat, puhumattakaan energia-alasta, kun otetaan huomioon Euroopan unionin voimakas riippuvuus Venäjästä.⁷¹

Toivotonta kuvaa maalataan paitsi tavallisen ihmisen arjesta myös yritysmaailman tilanteesta. Varoittavia esimerkkejä heikkoon tilanteeseen päätyneistä yrityksistä käytetään oikeutuksena Venäjän toiminnalle. Vähintäänkin niillä pyritään parantamaan Venäjän tilannetta pakotteiden poistamisen kautta. Varoittavat esimerkit ovatkin keskeinen mytopoesin keino.⁷² EU:n esitetään ajaneen itsensä heikkoon tilanteeseen, koska se on asettanut pakotteita siitä huolimatta, että on riippuvainen Venäjästä. Tämä esitetään varoituksena siitä, mitä tapahtuu, mikäli vakiintuneita kauppasuhteita ei ylläpidetä.

Kaikkiaan taloudellisessa diskurssissa laitapuolueiden näkemykset ovat hyvin samankaltaisia. Molemmat laidat ovat huolissaan niin yksilöstä, yrityksistä kuin kansainvälisestä kaupasta. Diskurssissa esitetty narratiivi rakentuu ennen kaikkea yksilön ja kansan arjen uhkakuvan rakentamiselle. Moraalistamisen ja mytopoesin keinoin pyritään lopputulokseen, jossa Venäjää ymmärrettäisiin, ei välttämättä suoraan hyvänä, mutta ikään kuin ”pienempänä pahana”. Puheenvuorot luovat tietynlaisen asetelman: valinta on tehtävä kansainvälisen oikeuden periaatteiden ja tavallisen kansan välillä.

⁷¹ Daniela Aiuto (EFDD, italia), 16.9.2015, käännös.

⁷² Van Leeuwen 2007, 106.

5 Päätelmät

Jonkin asian oikeuttaminen tekee automaattisesti joistakin asioista epäoikeutettuja.⁷³ Samoin jonkin asian asettaminen kyseenalaiseksi voi oikeuttaa tahallisesti tai tahattomasti jotakin muuta. Oikeuttamisen keinoja voi myös käyttää käänteisesti epäoikeuttamisen keinoina.⁷⁴ Venäjä-myönteisyys ilmeneekin Euroopan parlamentin täysistuntopuheenvuoroissa vuosina 2014–2019 niin suoran oikeutuksen kuin oman toiminnan kritisoinnin kautta. EU:n toimia epäoikeutetaan aktiivisesti samalla, kun Venäjän toimia oikeutetaan.

Tässä kandidaatintutkielmassa olen eritellyt ja analysoinut Venäjän toimintaa oikeuttavia, Euroopan parlamentin laitapuolueiden edustajien täysistuntopuheenvuoroissa ilmeneviä diskursseja. Näistä vuosina 2014–2019 EU:n ja Venäjän suhteita käsittelevissä keskusteluissa ilmenevistä diskursseista olen nostanut tarkasteluun kolme: laajentumisdiskurssi, arvodiskurssi ja taloudellinen diskurssi. Kaikki kolme diskurssia limittyvät vahvasti toisiinsa, mutta ovat kuitenkin eriteltävissä omiksi diskursseikseen. Kaikkia diskursseja käyttävät niin oikeiston kuin vasemmiston edustajat, joskin hieman eri painotuksin. Diskurssit nousevat Euroopan parlamentin keskusteluympäristöstä, ja samoista teemoista puhuvat myös muut kuin laitapuolueiden edustajat. Taloutta, arvoja ja EU:n laajentumista käsitellään eri ryhmien puheenvuoroissa. Olennaista on kuitenkin se, että juuri laitapuolueet käyttävät esiteltyjä diskursseja nimenomaan Venäjän toiminnan oikeuttamiseen.

Etenkin vuosina 2014–2015 Venäjään liittyvä keskustelu kytkeytyi nimenomaan Krimin valtauksen sekä EU:n ja Ukrainan väliseen assosiaatiosopimukseen. Tässä keskustelussa etenkin laajentumisdiskurssi oli keskeisessä roolissa. Toisaalta arvodiskurssia on haastavaa erottaa laajentumisdiskurssista. Samalla myös taloudellinen diskurssi nousee esiin ajoittain Krimin tilanteen yhteydessä. Parlamenttikauden loppupuolella diskurssit pysyivät pitkälti samoina, mutta välitön keskustelunaihe ei enää ollut Krimin tai Ukrainan tilanne. Sen sijaan keskustelu siirtyi yleisemmälle tasolle ja keskiössä oli ennen kaikkea Euroopan unionin talous- ja kauppapolitiikka sekä pohdinta tulevaisuuden mahdollisuuksista ja unionin toimivallasta.

Venäjän toimet Ukrainassa asettivat unionin tilanteeseen, jossa se oli pakotettu tarkastelemaan omaa toimintaansa uudelleen. Kriisit ovat olleet Euroopan unionin kehitystä muovaava voima

⁷³ Reyes 2011, 804.

⁷⁴ Van Leeuwen 2007, 92.

koko sen olemassaolon ajan. Myös Ukrainan tilanteen nostattamat kysymykset yhteisestä aseellisesta puolustuksesta ja unionin roolista normatiivisena valtana haastoivat EU:n identiteettiä.⁷⁵ Tällainen sisäinen sekaannus tarjoaa EU-kriittisille puolueille hedelmällisen alustan oman toiminnan kritisoinnille. Etenkin arvodiskurssissa Venäjä-myönteisyys näkyykin ennen kaikkea oman toiminnan kritisoinnin, Venäjään vertaamisen ja epäoikeutuksen kautta.

Laajentumis- ja arvodiskurssit kytkeytyvät vahvasti EU-kriittisyyteen.

Laajentumisdiskurssissa Venäjän toimintaa oikeutetaan suuremmin kuin kahden muun diskurssin tapauksessa. Venäjän toimet esitetään rationaalisina ja auktoriteetteihin nojaavina. Auktoriteeteiksi muodostuvat perinteiset toimintaperiaatteet ja tietty etupiirijajottelu, jossa Venäjällä on oikeus puolustaa Itä-Eurooppaa EU:lta. Tämä puolustautuminen esitetään moraalisesti hyväksyttävänä, luonnollisena toimintatapana; sellaisena, mitä on aina ennenkin tehty. Laajentumisdiskurssissa EU:n alueellinen laajentuminen saa eniten kritiikkiä oikeistolta, kun puolestaan vaikutusvallan lisääminen muilla tavoin korostuu vasemmiston puheissa. Diskurssi näkyy vahvasti sekä laitaoikeiston että -vasemmiston puheenvuoroissa, mutta perimmäinen ongelma mielletään erilaiseksi: oikeisto kritisoi EU:n laajentumista yleisesti, vasemmisto nostaa keskiöön äärioikeiston suosimisen ja kommunismin tukahduttamisen.

Arvodiskurssissa nähdään erityisesti käännteistä oikeuttamista. Huomio kiinnitetään EU:n omaan, epäoikeutettuun toimintaan. Venäjän toiminta tuomitaan toistuvasti, mutta samalla sitä pyritään oikeuttamaan. Toimintaa ei siis pidetä suoranaisesti hyväksyttävänä, mutta sille annetaan ymmärrystä. Etenkin oikeisto nostaa esiin sen, ettei EU:lla ole yksinoikeutta määrittellä sitä, mikä on oikein tai mikä väärin. Vasemmiston puheenvuoroissa huomio kiinnittyy ennen kaikkea siihen, ettei EU vaadi kaikilta arvojensa noudattamista samalla tavoin. EU:n vaihtelevaa suhtautumista arvojensa noudattamiseen arvostellaan myös oikeistossa. Vertailukohteet laitapuolueiden välillä ovat kuitenkin hyvin erilaiset. Oikeisto esittää yhteistyön kommunistisen Kiinan kanssa ongelmallisena, kun taas vasemmisto rinnastaa Venäjän muun muassa Israeliin. Nämä vertailukohteet voidaan nähdä laitapuolueille tyypillisinä ja niitä selvästi erottavina. Laitaoikeisto ja -vasemmisto oikeuttavatkin Venäjän toimintaa selkeästi omien intressiensä ja arvojensa kautta. Eroista huolimatta Venäjän toimintaa oikeutetaan vertauksien kautta tekemällä siitä moraalisesti oikeaa tai vähintään

⁷⁵ Moskalenko 2017, 50-51.

yleistä: Venäjän toiminta ei ole juuri sen pahempaa kuin kenenkään muunkaan, EU vain arvioi Venäjää eri mittareilla.

Taloudellisessa diskurssissa korostuu moraaliin vetoaminen: keskeiseksi nostetaan se, mikä on tavallisen ihmisen tai kansan kannalta järkevintä. Myös mytopoeesi, tarinallinen kuvaus siitä, millainen tulevaisuus eri vaihtoehtoista seuraa, näkyy vahvasti. Olennaista on myös kuvan maalaaminen kärsivästä kansasta ja tunteisiin vetoaminen tätä kautta. Myös Venäjän ”tavallinen kansa” kuvataan usein taloudellisen tilanteen uhrina. Taloudellisessa diskurssissa yhteneväisyydet eri laitojen välillä ovat selkeimpiä. Molemmat laidat käyttävät oikeutuksessa samoja keinoja ja perusteluja. Toisaalta on huomionarvoista, että talouden osalta laitapuolueet eivät erotu puheenvuoroillaan yhtä kärkevästi muista parlamenttiryhmistä kuin laajentumis- ja arvodiskurssien tapauksissa.

Kaikista diskursseista on eriteltävissä useita van Leeuwenin määrittelemiä oikeutuksen tapoja. Painotukset kuitenkin eroavat toisistaan. Mytopoesia käytetään etenkin varoittavien esimerkkien kautta: mitä tapahtuu, jos EU ei anna myönnytyksiä Venäjälle. Rationalisointia ja auktoriteetteja puolestaan käytetään, kun vedotaan siihen, kuinka aina ennenkin on toimittu esimerkiksi alueellisten etujen tai talouden suhteen. Moraalistaminen ilmenee sekä omien arvojen erityislaatuisuuden kyseenalaistamisena että niiden noudattamisvaatimuksina.

Tässä tutkielmassa ei ole käsitelty sitä, miten oikeutuksen diskurssit ovat esimerkiksi vaikuttaneet Euroopan unionin harjoittamaan politiikkaan. Myös diskurssien vaikuttavuus yleiseen mielipiteeseen rajautuu tämän tutkielman ulkopuolelle. Tutkielman laajuuden asettamien rajoitteiden vuoksi parlamenttikeskustelujen ja lopullisten päätösten sekä toimenpiteiden suhde jää käsittelemättä. Diskurssit kuitenkin paitsi heijastelevat myös luovat todellisuutta. Olisikin olennaista tutkia sitä, rajoittuuko oikeuttaminen vain laitapuolueiden puheisiin vai onko sillä laajempaa vaikutusta esimerkiksi Euroopan unionin ulkopoliittisiin linjauksiin.

Vaikka laitapuolueiden tavoitteet politiikassa ovat usein erilaiset, on niiden suhtautumisessa Venäjään monia samankaltaisuuksia. Laitapuolueiden välillä on selkeitä eroavaisuuksia siinä, millaisten esimerkkien tai perustelujen kautta Venäjän toimintaa oikeutetaan. Ne kuitenkin käyttävät puheenvuoroissaan samoja diskursseja ja oikeutuksen keinoja. Voidaan siis todeta, että tavoitteet ja lähtökohdat eroavat, mutta lopullisessa sanomassa on paljon yhteneväisyyksiä: eri lähtökohdista perustellen päädytään samankaltaisiin oikeutuksen diskursseihin.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Euroopan parlamentin sanatarkat istuntoselostukset 2014–2019.

<https://www.europarl.europa.eu/plenary/fi/debates-video.html>

Ukrainan tilanne ja EU:n ja Venäjän suhteet (keskustelu), 16.9.2014.

Ukrainan tilanne ja EU:n ja Venäjän suhteet, 18.9.2014.

EU:n ja Venäjän suhteiden tila (keskustelu), 9.6.2015.

EU:n ja Venäjän suhteiden tila, 10.6.2015.

Venäjä – propagandan vaikutus EU-maihin (ajankohtainen keskustelu), 17.1.2018.

Venäjän tilanne (keskustelu), 17.4.2018.

EU:n ja Venäjän poliittisten suhteiden tila (keskustelu), 11.3.2019.

Lissabonissa 13.12.2007 allekirjoitettu sopimus Euroopan unionista (SEU) tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta. (Lissabonin sopimus). *Euroopan unionin virallinen lehti* EUVL C 306, 17.12.2007. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2007:306:FULL>>

Euroopan parlamentti. Mietintö - EU:n ja Venäjän suhteiden tilasta 13.5.2015.

Ulkoasiainvaliokunta, esittelijä Gabrelius Landsbergis.

<https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2015-0162_FI.html>

Tutkimuskirjallisuus

Breault, Yann. "Belarus in the 'new Cold War'. A promising mediator?" *The Return of the Cold War : Ukraine, The West and Russia*, toim. J. L. Black, Michael Johns. New York: Routledge, 2016, 41–59. <<https://doi.org/10.4324/9781315684567>>

Feliu, Laura ja Francesc Serra. "The European Union as a 'normative power' and the normative voice of the European Parliament." *The European Parliament and its International Relations*, toim. Stelios Stavridis ja Daniela Irrera. 1st ed. Abingdon: Routledge, 2015, 17–34. <<https://doi.org/10.4324/9781315713984>>

- Golosov, Grigorii V. "Useful, but Not Necessarily Idiots: The Ideological Linkages among the Putin-Sympathizer Parties in the European Parliament." *Problems of post-communism*, 1/2020, 53–63. <<https://doi.org/10.1080/10758216.2018.1530941>>
- Johns, Michael. "Caught between Russia and NATO. The EU during and after the Ukrainian Crisis." *The Return of the Cold War : Ukraine, The West and Russia*, toim. J. L. Black, Michael Johns. New York: Routledge, 2016, 26–40.
<<https://doi.org/10.4324/9781315684567>>
- Kollberg, Markus. "The challenger advantage - how challenger parties disrupt mainstream party dominance in the European Parliament". *Journal of European Public Policy*, 9/2025, 2252–2281. <<https://doi.org/10.1080/13501763.2024.2391510>>
- Mills, Sara. *Discourse*. London: Routledge, 1997.
- Moskalenko, Oleksandr. *The European Parliament in EU External Relations: The Case of Ukraine and beyond*. Oikeustieteen väitöskirja. Turku: Turun yliopisto, 2017.
- Plekhanov, Sergei M. "Assisted suicide: internal and external causes of the Ukrainian Crisis." *The Return of the Cold War : Ukraine, The West and Russia*, toim. J. L. Black, Michael Johns. New York: Routledge, 2016, 3–25.
<<https://doi.org/10.4324/9781315684567>>
- Reyes, Antonio. "Strategies of Legitimization in Political Discourse: From Words to Actions." *Discourse & Society*, 6/2011, 781–807.
<<https://doi.org/10.1177/0957926511419927>>
- Van Leeuwen, Theo. "Legitimation in discourse and communication." *Discourse & Communication*, 1/2007, 91–112. <<https://doi.org/10.1177/1750481307071986>>